

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ધ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન ઓફ ગ્રેટર બોમ્બે

વિરુદ્ધ

શ્રી લક્ષ્મણ અચ્ચર અને અન્ય

ઓક્ટોબર ૨૭, ૨૦૦૩

[દોરાઈસ્વામી રાજુ અને અરિજીત પસાયત, ન્યાયમૂર્તિઓ]

મોટર વાહનોનો અધિનિયમ, ૧૯૩૯ કલમો ૧૧૦-એ અને ૧૧૦-બી.

અકસ્માત-દાવા અરજી-વળતર-નક્કી કરવું-યોગદાનકર્તા બેદરકારી (કન્ટ્રીબ્યુટરી નેગ્લીજન્સ)-અસર-ઠરાવવામાં આવ્યું: જો યોગદાનકર્તા બેદરકારી સાબિત થાય, તો અદાલત પક્ષકારો વચ્ચે નુકસાનની યોગ્ય રીતે વહેંચણી કરવા માટે સત્તાધિકારી છે.

વળતર-નક્કી કરવું-દાવેદારોની ઉંમર-પ્રસ્તુતતા-ઠરાવવામાં આવ્યું: જ્યારે માતા-પિતા અથવા અન્ય આશ્રિતો દાવેદાર હોય તેવા કિસ્સામાં માત્ર મૃતકની ઉંમર જ નહીં પરંતુ દાવેદારોની ઉંમર પણ પ્રસ્તુત પરિબળો છે.

વળતર-ગુણાકારની પદ્ધતિ (મલ્ટિપ્લાયર મેથડ)-પરિમાણીકરણના પ્રસ્તુત પરિબળો-ઠરાવવામાં આવ્યું: (i) મૃતકની ઉંમર, (ii) મૃતકની વૈવાહિક સ્થિતિ, (iii) દાવેદારોની અલગ આવક અને તેમનું શિક્ષણ અને (iv) નાણાકીય લાભોનું નુકસાન.

શબ્દો અને શબ્દસમૂહો:

"બેદરકારી" (નેગલીજન્સ) અને "યોગદાનકર્તા બેદરકારી" (કન્ટ્રીબ્યુટરી નેગલીજન્સ)--અર્થ-મોટર વાહનોનો અધિનિયમ, ૧૯૩૯ની કલમ ૧૬૮ના સંદર્ભમાં.

સિદ્ધાંતો:

છેલ્લી તકનો સિદ્ધાંત (ડોક્ટ્રીન ઓફ લાસ્ટ ઓપોર્ચુનિટી)-સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી.

૧૮ વર્ષની ઉંમર ધરાવતા મૃતકના માતા-પિતા-સામાવાળાઓએ મોટર અકસ્માત દાવા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ દાવા અરજી દાખલ કરી હતી. ટ્રિબ્યુનલે શોધી કાઢ્યું કે મૃતકના માતા-પિતા એક પ્રતિષ્ઠિત અને શિક્ષિત પરિવારમાંથી આવે છે અને ૧૫નો ગુણાંક અપનાવીને મોટર વાહનોનો અધિનિયમ, ૧૯૩૯ની કલમો ૧૧૦-એ અને ૧૧૦-બી હેઠળ વળતર તરીકે એક ચોક્કસ રકમ મંજૂર કરવામાં આવી હતી. હાઈકોર્ટે, અપીલમાં, ઠરાવ્યું કે નક્કી કરાયેલ વળતર યોગ્ય હતું પરંતુ વ્યાજ વાર્ષિક ૧૫% થી ઘટાડીને ૧૨% કર્યું. તેથી આ અપીલ.

અપીલકર્તા વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે મૃતકના માતા-પિતા દાવેદાર હોવાથી, અપનાવવામાં આવેલ ગુણાંક યોગ્ય ન હતો; આ એક એવો કિસ્સો હતો જ્યાં અકસ્માત સામેલ વાહનના ડ્રાઈવરની બેદરકારી કરતાં મૃતકની બેદરકારીના કારણે વધુ થયો હતો; આ યોગદાનકર્તા બેદરકારીનો સ્પષ્ટ કિસ્સો હતો; અને, તેથી, મંજૂર કરાયેલી રકમ કાયમ રાખી શકાય નહીં.

અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરતાં, અદાલતે

ઠરાવ્યું: ૧.૧. જોકે કોઈ વૈધાનિક વ્યાખ્યા નથી, સામાન્ય બોલચાલમાં "બેદરકારી" ને સંયુક્ત (કમ્પોઝીટ) અથવા યોગદાનકર્તા (કન્ટ્રીબ્યુટરી) તરીકે

વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે. બેદરકારી એ કર્તવ્યની ચૂક છે જે કાં તો એવું કંઈક ન કરવાના કારણે થાય છે, જે માનવ બાબતોના વર્તનના કારણે સામાન્ય રીતે કરવા માટે અથવા કરવા માટે બંધાયેલ એક સમજદાર માણસ કરે, અથવા એવું કંઈક કરવાથી થાય છે જે એક બુદ્ધિશાળી અથવા સમજદાર માણસ ન કરે. બેદરકારીનો અર્થ હંમેશા સંપૂર્ણ બેદરકારી નથી હોતો, પરંતુ ચોક્કસ સંજોગોમાં જરૂરી હોય તેવી કાળજીનો અભાવ હોય છે. બેદરકારી એ અન્ય વ્યક્તિના હિતોના રક્ષણ માટે, સંજોગો જે કાળજી, સાવચેતી અને તકેદારીની ન્યાયી માંગ કરે છે તેનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા છે, જેનાથી આવી અન્ય વ્યક્તિને ઈજા થાય છે. બેદરકારી અને કર્તવ્યનો વિચાર સખત રીતે સહસંબંધિત છે. બેદરકારીનો અર્થ કાં તો વ્યક્તિલક્ષી રીતે બેદરકાર માનસિક સ્થિતિ છે, અથવા વસ્તુલક્ષી રીતે બેદરકાર વર્તન છે. [૯૯૦-ઈ-જી]

૧.૨. બેદરકારી એ કોઈ નિરપેક્ષ શબ્દ નથી, પરંતુ એક સાપેક્ષ શબ્દ છે; તે એક તુલનાત્મક શબ્દ છે. કોઈ ચોક્કસ કેસમાં બેદરકારી કે તેનો અભાવ અચૂક રીતે માપી શકાય તે માટે કોઈ ચોક્કસ ધોરણ નક્કી કરી શકાતું નથી અને કોઈ ગાણિતિક રીતે ચોક્કસ સૂત્ર પણ ઘડી શકાતું નથી. બેદરકારી શેનાથી બને છે તે વિવિધ પરિસ્થિતિઓમાં બદલાય છે અને કોઈ ચોક્કસ કેસમાં બેદરકારી અસ્તિત્વમાં છે કે કેમ અથવા માત્ર કોઈ કૃત્ય કે વર્તન પદ્ધતિ બેદરકારી સમાન છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે, તમામ સંલગ્ન અને આસપાસના તથ્યો અને

સંજોગોને ધ્યાનમાં લેવા પડે છે. તે સંજોગો મુજબ કાળજીનો અભાવ છે.
[૯૯૦-૭-એચ, ૯૯૧-એ-બી]

૨.૧. કોઈ કૃત્ય બેદરકારીભર્યું હશે કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે, કોઈ પણ સમજદાર માણસ અગાઉથી જોઈ શકે કે તે કૃત્ય નુકસાન પહોંચાડશે કે નહીં તે નક્કી કરવું પ્રસ્તુત છે. કાયદો જે બાબતની ફરજ પાડે છે તે કરવાની ચૂક અથવા કાયદા દ્વારા કલ્પના કરાયેલ રીત, પદ્ધતિ અથવા પ્રક્રિયામાં કંઈપણ કરવામાં નિષ્ફળતા પણ સમાન રીતે અને સ્વતઃ આવી વ્યક્તિ તરફથી બેદરકારી ગણાશે. જો જવાબ હકારાત્મકમાં હોય, તો તે એક બેદરકારીભર્યું કૃત્ય છે. [૯૯૧-બી-સી]

૨.૨. જ્યાં અકસ્માત બંને પક્ષકારોની બેદરકારીને કારણે થાય છે, ત્યાં મુખ્યત્વે યોગદાનકર્તા બેદરકારી હશે અને બંને પક્ષોને દોષી ગણવામાં આવશે. યોગદાનકર્તા બેદરકારીના કેસમાં, જેના પર જવાબદારી નિર્ભર કરે છે તે મહત્વનો પ્રશ્ન એ હશે કે શું કોઈ પણ પક્ષકારે, વાજબી કાળજી રાખીને, બીજાની બેદરકારીના પરિણામને ટાળી શક્યા હોત. જે પક્ષકાર બીજાની બેદરકારીના પરિણામને ટાળી શક્યો હોત તે અકસ્માત માટે જવાબદાર રહેશે. જો કોઈ વ્યક્તિનું બેદરકારીભર્યું કૃત્ય અથવા ચૂક એ મૃત્યુનું આસન્ન અને તાત્કાલિક કારણ હતું, તો એ હકીકત કે ઈજા ભોગવનાર વ્યક્તિ પોતે બેદરકાર હતો અને

તેણે અકસ્માત અથવા અન્ય સંજોગોમાં પણ યોગદાન આપ્યું હતું જેના કારણે ઈજા થઈ હતી, તે બીજા પક્ષ માટે બચાવ પૂરો પાડશે નહીં. યોગદાનકર્તા બેદરકારી માત્ર એક વાદીના વર્તનને જ લાગુ પડે છે. તેનો અર્થ એ છે કે વાદી તરફથી એવું કોઈ કૃત્ય અથવા ચૂક થઈ છે જેણે નુકસાનમાં નોંધપાત્ર યોગદાન આપ્યું છે, આ કૃત્ય અથવા ચૂક એવા પ્રકારની છે કે જેને યોગ્ય રીતે બેદરકારી તરીકે વર્ણવી શકાય, જોકે બેદરકારીને તેનો સામાન્ય અર્થ આપવામાં આવતો નથી. [૮૮૧-સી-એફ]

ચાર્લ્સવર્થ ઓન નેગ્લીજન્સ: ૩૭ આવૃત્તિ પેરા ૩૨૮, નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

૩.૧. યોગદાનકર્તા બેદરકારીના કિસ્સામાં, અદાલતો પાસે પક્ષકારો વચ્ચે નુકસાનની એવી રીતે વહેંચણી કરવાની સત્તા છે જે ન્યાયી અને સમાન લાગે. તે સંદર્ભમાં વહેંચણીનો અર્થ એ છે કે નુકસાનની એટલી હદ સુધી ઘટાડવામાં આવે છે જેટલી અદાલત નુકસાનની જવાબદારીમાં વહેંચાયેલા દાવાને ધ્યાનમાં રાખીને ન્યાયી અને સમાન માને છે. પરંતુ એવા કિસ્સામાં જ્યાં ભોગ બનનાર વ્યક્તિ તરફથી કોઈ યોગદાનકર્તા બેદરકારી ન હોય, ત્યાં વહેંચણીનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી. જ્યાં એક વ્યક્તિ તેના પોતાના તરફથી કોઈ બેદરકારી વિના પરંતુ અન્ય બે વ્યક્તિઓની બેદરકારીની સંયુક્ત અસરના પરિણામે ઈજાગ્રસ્ત થાય

છે, ત્યારે તે અર્થમાં તે યોગદાનકર્તા બેદરકારીનો કેસ નથી. તે સંયુક્ત બેદરકારી (કોમ્પોઝીટ નેગ્લીજન્સ) દ્વારા થયેલી ઇજાનો કેસ છે. [૯૯૧-એફ-એચ]

પોલોક ઓન ટોર્ટ્સ: ૧૫મી આવૃત્તિ પાનું ૩૬૧, નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

૩.૨. સામાન્ય કસોટી એ છે કે નુકસાનનું કારણ શું હતું અથવા તેના કારણો કયા હતા. ફરિયાદ કરનાર પક્ષ તરફથી સામાન્ય કાળજીના અભાવ સમાન અથવા કર્તવ્ય કે જવાબદારીના ઉદ્ધંધન સમાન કૃત્ય અથવા ચૂક જે બીજા પક્ષની બેદરકારી સાથે સંયુક્ત રીતે અકસ્માતનું આસન્ન કારણ હતું, તે આ અકસ્માતને યોગદાનકર્તા બેદરકારીનું પરિણામ બનાવે છે. [૯૯૨-સી-ડી]

૪.૧. જોકે વાહનનો ડ્રાઈવર આ કેસમાં અકસ્માત માટે સંપૂર્ણપણે જવાબદાર ન હોઈ શકે, જેમ કે દલીલ કરવામાં આવી છે, માત્ર એ હકીકત પરથી કે ભોગ બનનારે ટ્રાફિક નિયમનનું ઉદ્ધંધન કરીને વર્તન કર્યું હતું, ડ્રાઈવર અથવા અપીલકર્તા-કોર્પોરેશનને અકસ્માત માટેની જવાબદારીમાંથી સંપૂર્ણ મુક્તિ આપી શકાય નહીં જેથી ઇજાગ્રસ્ત અથવા ભોગ બનનારના આશ્રિતોને વળતર આપવાની જવાબદારીનો સંપૂર્ણ અસ્વીકાર કરી શકાય. માત્ર એટલા માટે કે કોઈ ટ્રાફિક નિયમનનો ભંગ થયો હોઈ શકે છે, આ કેસના તથ્યો અને સંજોગોમાં સ્પષ્ટપણે ગેરહાજર હોય તેવા, માત્ર આવા ઇજાગ્રસ્ત/ભોગ બનનાર પર જ

અકસ્માતની એકમાત્ર જવાબદારી નક્કી કરવા માટેના નક્કર, નિર્ણાયક, હકારાત્મક અને કાનૂની રીતે સ્વીકાર્ય પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, અપીલકર્તા-કોર્પોરેશનની જવાબદારી ચાલુ રહે છે, જોકે તે કઈ હદ સુધી છે તે આગળ વિચારવાનું રહે છે. [૯૯૨-ડી-એફ]

૪.૨. ટ્રિબ્યુનલ અને હાઈકોર્ટના આદેશોમાં ત્રુટિ એ હતી કે તેઓએ યોગદાનકર્તા બેદરકારીની દલીલને સંપૂર્ણપણે નકારી કાઢી હતી. ટ્રિબ્યુનલ તેમજ હાઈકોર્ટે રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલા પુરાવાઓને ધ્યાનમાં રાખીને અને પક્ષકારોના અધિકારોનું યોગ્ય સંતુલન જાળવીને બેદરકારીની યોગ્ય વહેંચણી કરવી જોઈતી હતી. [૯૯૩-એ-બી]

૫.૧. અકસ્માત સમયે, દાવા અરજીમાંથી બહાર આવ્યા મુજબ, દાવેદારો અનુક્રમે ૪૭ અને ૪૩ વર્ષના હતા. માતા-પિતા અથવા અન્ય આશ્રિતો દાવેદાર હોય તેવા કિસ્સામાં માત્ર મૃતકની ઉંમર જ નહીં પરંતુ દાવેદારોની ઉંમર પણ પ્રસ્તુત પરિબળો હોવા જોઈએ. [૯૯૩-સી]

લતા વાઘવા વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય, એઆઈઆર (૨૦૦૧) એસસી ૩૨૧૮, એમ.એસ. ગ્રેવાલ વિરુદ્ધ દીપ ચંદ સૂદ, એઆઈઆર (૨૦૦૧) એસસી ૩૬૬૦ અને જનરલ મેનેજર, કેરળ સ્ટેટ રોડ ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન વિરુદ્ધ સુસમ્મા

થોમસ, એઆઈઆર (૧૯૯૪) એસસી ૧૬૩૧, પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

ટેફ વેલ રેલ્વે કંપની વિરુદ્ધ જેનકિન્સ, (૧૯૧૩) એસી ૧, નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

પ.ર. અન્ય કેટલાક પરિબળોને પણ ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર છે. મૃતક અપરિણીત હતો. નોકરીમાં હોવા અને શિક્ષિત હોવાના કારણે પોતાની અલગ આવક ધરાવતા માતા-પિતા પ્રત્યેના યોગદાનની પ્રસ્તુતતા છે. કોઈ વ્યક્તિના લગ્ન થઈ ગયા પછી યોગદાનમાં ઘટાડો થવાની સંભાવના એક વાસ્તવિકતા છે. વળતર એ યોગદાનના નુકસાન અથવા નાણાકીય લાભો સાથે સંબંધિત છે. ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલ અને હાઈકોર્ટ દ્વારા પુષ્ટિ કરવામાં આવેલ ગુણાંક ચોક્કસપણે વધુ પડતો છે. દાવેદારોની ઉંમરને ધ્યાનમાં લેતા તે સૌથી ઉંદાર ધોરણો દ્વારા પણ ક્યારેય ૧૦ થી વધુ હોઈ શકે નહીં. [૯૯૪-બી-સી]

૬. "છેલ્લી તકનો સિદ્ધાંત" એવા નિયમ સમાન છે કે જ્યારે બંને પક્ષો બેદરકાર હોય ત્યારે જે પક્ષ પાસે બીજાની બેદરકારીના પરિણામોને ટાળવાની છેલ્લી તક હોય તે જ માત્ર જવાબદાર છે. જોકે, તે કાયદાનો સિદ્ધાંત નથી, પરંતુ કાર્યકારણ (કોઝેશન) ની કસોટી છે. જોકે કેટલીક વિગતોમાં, અદાલતો દ્વારા આ સિદ્ધાંત લાગુ કરવામાં આવ્યો છે, હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સના ધ વોલ્યુટ (૧૯૨૨ (૧) એસી

૧૨૯) અને સ્પેડલિંગ વિરુદ્ધ ફૂપર, [૧૯૩૧] એસી ૧ ના નિર્ણયો પછી, તે હવે લાગુ કરવાનો રહેતો નથી. [૯૯૨-એ-સી]

ડેવિસ વિરુદ્ધ સ્વાન મોટર કંપની (સ્વાનસી) લિમિટેડ, (૧૯૪૯) ૨ કેબી ૨૯૧, ધ વોલ્યુટ (૧૯૨૨) ૧ એસી ૧૨૯ અને સ્પેડલિંગ વિરુદ્ધ ફૂપર, (૧૯૩૧) એસી ૧, નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

સિવિલ અપીલ હકુમત: સિવિલ અપીલ નં. ૮૪૨૪/૨૦૦૩

એફ.એ. નં. ૧૧૩૭ / ૧૯૯૧ માં બોમ્બે હાઈકોર્ટના ૨૯.૧૧.૨૦૦૨ ના ચુકાદા અને આદેશ પરથી.

સોલી જે. સોરાબજી, એટર્ની જનરલ, પી.એચ. પારેખ, ઈ.આર. કુમાર અને રાજારામ અપીલકર્તા વતી.

જયંત ભૂષણ, કુમારી મીનાક્ષી નાગ, અભિમીત સિંહા અને એજાઝ મકબૂલ સામાવાળાઓ વતી.

અદાલતનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિશ્રી અરિજીત પસાયત દ્વારા નીચે મુજબ આપવામાં આવ્યો હતો.

પરવાનગી આપાવામાં આવી.

ધ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન ઓફ ગ્રેટર બોમ્બે (આ પછી 'કોર્પોરેશન' તરીકે ઓળખાય છે) બોમ્બે હાઈકોર્ટની એપેલેટ સાઈડમાં વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાની કાયદેસરતાને પડકારે છે. ઉક્ત અપીલ મોટર વાહનોનો અધિનિયમ, ૧૯૩૯ (ટૂંકમાં 'અધિનિયમ') ની કલમ ૧૧૦-એ હેઠળની દાવા અરજીનો નિકાલ કરતી ગ્રેટર બોમ્બે માટેની મોટર અકસ્માત દાવા ટ્રિબ્યુનલ (ટૂંકમાં 'ટ્રિબ્યુનલ') દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને એવોર્ડ સાથે સંબંધિત હતી.

એક કુમાર (હવે પછી 'મૃતક' તરીકે ઓળખાશે) એ ૧૫.૮.૧૯૮૯ ના રોજ થયેલા એક વાહન અકસ્માતમાં જીવ ગુમાવ્યો હતો. વાહન નં. એમએમકે ૬૬૨૩, કોર્પોરેશનની માલિકીની બસ સામેલ વાહન હતું. મૃતકના માતા-પિતા (આ અપીલમાં સામાવાળાઓ) દ્વારા રૂપિયા છ લાખનો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો. દાવેદારોના જણાવ્યા મુજબ, જ્યારે મૃતક તેની સાયકલ લઈને જઈ રહ્યો હતો ત્યારે અચાનક સામેલ વાહને તેને ટક્કર મારી હતી. અકસ્માતની અસર

એટલી ગંભીર હતી કે મૃતક થોડે દૂર ફેંકાઈ ગયો હતો અને તેને વિવિધ ગંભીર ઈજાઓ થઈ હતી જેના કારણે તેનું મૃત્યુ થયું હતું. અકસ્માત સમયે મૃતકની ઉંમર આશરે ૧૮ વર્ષની હતી. તે એક સારો વિદ્યાર્થી હતો અને ટૂંક સમયમાં જ આવક મેળવતી સેવાઓમાં પ્રવેશ મેળવવાનો હતો. કોર્પોરેશને એવું વલણ અપનાવ્યું હતું કે મૃતક અચાનક ચેમ્બુર રેલ્વે સ્ટેશનથી બસની ડાબી બાજુએથી ખૂબ જ ઝડપે આવ્યો હતો અને ડાબી બાજુ વળવાને બદલે ટ્રાફિક નિયમનોનું ઉલ્લંઘન કરીને જમણી બાજુ વળી ગયો હતો. જ્યારે વાહનના ડ્રાઈવરે સાયકલ સવારને ખોટી બાજુએ આવતો જોયો ત્યારે તેણે તરત જ બ્રેક લગાવી અને બસ રોકી દીધી. આમ છતાં, સાયકલ સવાર સાયકલ પર કાબૂ રાખી શક્યો ન હતો અને બસના જમણા ખૂણાથી બસ સાથે ભટકાયો હતો, જેના પરિણામે તે નીચે પડી ગયો હતો. બસના કંડક્ટર અને અન્ય વ્યક્તિઓની મદદથી તેને હોસ્પિટલ ખસેડવામાં આવ્યો હતો. અકસ્માત કેવી રીતે થયો તે દર્શાવવા માટે અને વળતરના પાસા પર પણ સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી હતી. ટ્રિબ્યુનલે નોંધ્યું કે જેમ કેસ આગળ વધ્યો તેમ, કોર્પોરેશન દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા વલણમાં નોંધપાત્ર ફેરફાર કરવામાં આવ્યો હતો. ડ્રાઈવરની તપાસ કરવામાં આવી હતી. તેણે જણાવ્યું કે તે ખૂબ જ ધીમી ઝડપે વાહન ચલાવી રહ્યો હતો. મૃતક વિરુદ્ધ દિશામાં ચેમ્બુર સ્ટેશનની બાજુથી આવ્યો હતો અને જ્યારે તેણે તેને ૩૦ ફૂટના અંતરે જોયો ત્યારે તેણે તરત જ બ્રેક લગાવી અને બસ રોકી દીધી. પરંતુ સાયકલ સવાર આવ્યો અને બસની આગળની બાજુએ ભટકાયો. સાયકલ

સવાર બસની ખોટી બાજુથી આવ્યો હોવાથી તેને ઈજાઓ થઈ હતી જે જીવલેણ સાબિત થઈ હતી. ટ્રિબ્યુનલે ઠરાવ્યું કે માતા-પિતા દાવેદાર હોવાથી અને પ્રતિષ્ઠિત તથા શિક્ષિત પરિવારમાંથી આવતા હોવાથી, એવું તારણ કાઢવું અસંભવિત નથી કે મૃતક નોકરી મેળવીને યોગ્ય કમાણી કરતો હોત.

રૂપિયા ૩,૦૦૦ પ્રતિ માસની અપેક્ષિત આવક ગણીને ૧૫ નો ગુણાંક અપનાવવામાં આવ્યો હતો. તદનુસાર, જીવનની અપેક્ષાના નુકસાન સહિત વળતરની રકમ રૂપિયા ૫,૬૦,૦૦૦ નક્કી કરવામાં આવી હતી. લમ્પ સમ રકમ ચૂકવવામાં આવતી હોવાથી ૨૫% નો ઘટાડો કરવામાં આવ્યો હતો અને અંતે અરજીની તારીખથી વાર્ષિક ૧૫% ના વ્યાજ સાથે વળતર તરીકે રૂપિયા ૪,૦૧,૨૫૦ ની રકમ મંજૂર કરવામાં આવી હતી. આ મામલો બોમ્બે હાઈકોર્ટમાં અપીલમાં લઈ જવામાં આવ્યો હતો, જેણે વિવાદિત ચુકાદા દ્વારા ઠરાવ્યું હતું કે નક્કી કરાયેલી વળતરની રકમ યોગ્ય હતી. જોકે, વ્યાજ વાર્ષિક ૧૦% થી ઘટાડીને ૧૨% કરવામાં આવ્યું હતું.

અપીલના સમર્થનમાં, કોર્પોરેશન વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એટર્ની જનરલે રજૂઆત કરી હતી કે હાઈકોર્ટનો ચુકાદો એક કરતાં વધુ બાબતોમાં નબળો છે. પ્રથમ તો એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે માતા-પિતા દાવેદાર હોવાથી, અપનાવવામાં આવેલ ગુણાંક યોગ્ય નથી. બીજું, આ એક એવો કિસ્સો હતો જ્યાં અકસ્માત

સામેલ વાહનના ડ્રાઈવરની બેદરકારી કરતાં મૃતકની બેદરકારીના કારણે વધુ થયો હતો. આ યોગદાનકર્તા બેદરકારીનો સ્પષ્ટ કિસ્સો છે. તેમ હોવાને કારણે, મંજૂર કરાયેલી રકમ કાયમ રાખી શકાય નહીં.

સામે પક્ષે, દાવેદારોના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે કરવામાં આવેલ એવોર્ડ ન્યાયી, વાજબી છે અને તેમાં કોઈ દખલગીરીની જરૂર નથી.

એક દલીલ જેના પર ભારપૂર્વક ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો તે કથિત યોગદાનકર્તા બેદરકારી સંબંધિત હતી. જોકે કોઈ વૈધાનિક વ્યાખ્યા નથી, સામાન્ય બોલચાલમાં 'બેદરકારી' ને સંયુક્ત અથવા યોગદાનકર્તા તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે. સૌ પ્રથમ એ શોધવું જરૂરી છે કે બેદરકારીભર્યું કૃત્ય શું છે. બેદરકારી એ કર્તવ્યની ચૂક છે જે કાં તો એવું કંઈક ન કરવાના કારણે થાય છે જે માનવ બાબતોના વર્તનના કારણે સામાન્ય રીતે કરવા માટે અથવા કરવા માટે બંધાયેલ એક સમજદાર માણસ કરે, અથવા એવું કંઈક કરવાથી થાય છે જે એક બુદ્ધિશાળી અથવા સમજદાર માણસ ન કરે. બેદરકારીનો અર્થ હંમેશા સંપૂર્ણ બેદરકારી નથી હોતો, પરંતુ ચોક્કસ સંજોગોમાં જરૂરી હોય તેવી કાળજીનો અભાવ હોય છે. બેદરકારી એ અન્ય વ્યક્તિના હિતોના રક્ષણ માટે, સંજોગો જે કાળજી, સાવચેતી અને તકેદારીની ન્યાયી માંગ કરે છે તેનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા છે, જેનાથી આવી અન્ય વ્યક્તિને ઈજા થાય છે. બેદરકારી અને

કર્તવ્યનો વિચાર સખત રીતે સહસંબંધિત છે. બેદરકારીનો અર્થ કાં તો વ્યક્તિલક્ષી રીતે બેદરકાર માનસિક સ્થિતિ છે, અથવા વસ્તુલક્ષી રીતે બેદરકાર વર્તન છે. બેદરકારી એ કોઈ નિરપેક્ષ શબ્દ નથી, પરંતુ એક સાપેક્ષ શબ્દ છે; તે એક તુલનાત્મક શબ્દ છે. કોઈ ચોક્કસ કેસમાં બેદરકારી કે તેનો અભાવ અચૂક રીતે માપી શકાય તે માટે કોઈ ચોક્કસ ધોરણ નક્કી કરી શકાતું નથી અને કોઈ ગાણિતિક રીતે ચોક્કસ સૂત્ર પણ ઘડી શકાતું નથી. બેદરકારી શેનાથી બને છે તે વિવિધ પરિસ્થિતિઓમાં બદલાય છે અને કોઈ ચોક્કસ કેસમાં બેદરકારી અસ્તિત્વમાં છે કે કેમ અથવા માત્ર કોઈ કૃત્ય કે વર્તન પદ્ધતિ બેદરકારી સમાન છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે, તમામ સંલગ્ન અને આસપાસના તથ્યો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લેવા પડે છે. તે સંજોગો મુજબ કાળજીનો અભાવ છે. કોઈ કૃત્ય બેદરકારીભર્યું હશે કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે, કોઈ પણ સમજદાર માણસ અગાઉથી જોઈ શકે કે તે કૃત્ય ગુકસાન પહોંચાડશે કે નહીં તે નક્કી કરવું પ્રસ્તુત છે. કાયદો જે બાબતની ફરજ પાડે છે તે કરવાની ચૂક અથવા કાયદા દ્વારા કલ્પના કરાયેલ રીત, પદ્ધતિ અથવા પ્રક્રિયામાં કંઈપણ કરવામાં નિષ્ફળતા પણ સમાન રીતે અને સ્વતઃ આવી વ્યક્તિ તરફથી બેદરકારી ગણાશે. જો જવાબ હકારાત્મકમાં હોય, તો તે એક બેદરકારીભર્યું કૃત્ય છે. જ્યાં અકસ્માત બંને પક્ષકારોની બેદરકારીને કારણે થાય છે, ત્યાં મુખ્યત્વે યોગદાનકર્તા બેદરકારી હશે અને બંને પક્ષોને દોષી ગણવામાં આવશે. યોગદાનકર્તા બેદરકારીના કેસમાં, જેના પર જવાબદારી નિર્ભર કરે છે તે મહત્વનો પ્રશ્ન એ હશે કે શું કોઈ પણ

પક્ષકારે, વાજબી કાળજી રાખીને, બીજાની બેદરકારીના પરિણામને ટાળી શક્યા હોત. જે પક્ષકાર બીજાની બેદરકારીના પરિણામને ટાળી શક્યો હોત તે અકસ્માત માટે જવાબદાર રહેશે. જો કોઈ વ્યક્તિનું બેદરકારીભર્યું કૃત્ય અથવા ચૂક એ મૃત્યુનું આસન્ન અને તાત્કાલિક કારણ હતું, તો એ હકીકત કે ઈજા ભોગવનાર વ્યક્તિ પોતે બેદરકાર હતો અને તેણે અકસ્માત અથવા અન્ય સંજોગોમાં પણ યોગદાન આપ્યું હતું જેના કારણે ઈજા થઈ હતી, તે બીજા પક્ષ માટે બચાવ પૂરો પાડશે નહીં. યોગદાનકર્તા બેદરકારી માત્ર એક વાદીના વર્તનને જ લાગુ પડે છે. તેનો અર્થ એ છે કે વાદી તરફથી એવું કોઈ કૃત્ય અથવા ચૂક થઈ છે જેણે નુકસાનમાં નોંધપાત્ર યોગદાન આપ્યું છે, આ કૃત્ય અથવા ચૂક એવા પ્રકારની છે કે જેને યોગ્ય રીતે બેદરકારી તરીકે વર્ણવી શકાય, જોકે બેદરકારીને તેનો સામાન્ય અર્થ આપવામાં આવતો નથી. (જુઓ ચાર્લ્સવર્થ ઓન નેગ્લીજન્સ, ૩જી આવૃત્તિ પેરા ૩૨૮). હવે એ સારી રીતે સ્થાપિત થઈ ગયું છે કે યોગદાનકર્તા બેદરકારીના કિસ્સામાં, અદાલતો પાસે પક્ષકારો વચ્ચે નુકસાનની એવી રીતે વહેંચણી કરવાની સત્તા છે જે ન્યાયી અને સમાન લાગે. તે સંદર્ભમાં વહેંચણીનો અર્થ એ છે કે નુકસાનની એટલી હદ સુધી ઘટાડવામાં આવે છે જેટલી અદાલત નુકસાનની જવાબદારીમાં વહેંચાયેલા દાવાને ધ્યાનમાં રાખીને ન્યાયી અને સમાન માને છે. પરંતુ એવા કિસ્સામાં જ્યાં ભોગ બનનાર વ્યક્તિ તરફથી કોઈ યોગદાનકર્તા બેદરકારી ન હોય, ત્યાં વહેંચણીનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી. જ્યાં એક વ્યક્તિ તેના પોતાના તરફથી કોઈ બેદરકારી વિના પરંતુ

અન્ય બે વ્યક્તિઓની બેદરકારીની સંયુક્ત અસરના પરિણામે ઈજાગ્રસ્ત થાય છે, ત્યારે તે અર્થમાં તે યોગદાનકર્તા બેદરકારીનો કેસ નથી. તે એવો કેસ છે જેને પોલોક દ્વારા સંયુક્ત બેદરકારી દ્વારા થયેલી ઈજા તરીકે ઓળખવામાં આવ્યો છે. (જુઓ પોલોક ઓન ટોર્ટ્સ, ૧૫મી આવૃત્તિ પાનું ૩૬૧).

આ તબક્કે, 'છેલ્લી તકનો સિદ્ધાંત' નો સંદર્ભ લેવો જરૂરી છે. ઉક્ત સિદ્ધાંત ડેવિસ વિરુદ્ધ મેન (૧૮૪૨ (૧૦) એમ એન્ડ ડબલ્યુ ૫૪૬) માં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતમાંથી ઉદ્ભવ્યો હોવાનું કહેવાય છે જેને અવારનવાર એવા નિયમ સમાન હોવાનું સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે બંને પક્ષો બેદરકાર હોય ત્યારે જે પક્ષ પાસે બીજાની બેદરકારીના પરિણામોને ટાળવાની છેલ્લી તક હોય તે જ માત્ર જવાબદાર છે. જોકે, લોર્ડ ડેનિંગના જણાવ્યા મુજબ તે કાયદાનો સિદ્ધાંત નથી, પરંતુ કાર્યકારણની કસોટી છે. (જુઓ ડેવિસ વિરુદ્ધ સ્વાન મોટર કંપની (સ્વાનસી) લિમિટેડ, [૧૯૪૯] ૨ કેબી ૨૯૧. જોકે કેટલાક નિર્ણયોમાં, અદાલતો દ્વારા આ સિદ્ધાંત લાગુ કરવામાં આવ્યો છે, હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સના ધ વોલ્યુટ (૧૯૨૨ (૧) એસી ૧૨૯) અને સ્પેડલિંગ વિરુદ્ધ ફૂપર, [૧૯૩૧] એસી ૧ ના નિર્ણયો પછી, તે હવે લાગુ કરવાનો રહેતો નથી. સામાન્ય કસોટી એ છે કે નુકસાનનું કારણ શું હતું અથવા તેના કારણો કયા હતા. ફરિયાદ કરનાર પક્ષ તરફથી સામાન્ય કાળજીના અભાવ સમાન અથવા કર્તવ્ય કે જવાબદારીના ઉદ્વેગન સમાન કૃત્ય અથવા ચૂક જે બીજા પક્ષની બેદરકારી સાથે સંયુક્ત રીતે

અકસ્માતનું આસન્ન કારણ હતું, તે આ અકસ્માતને યોગદાનકર્તા બેદરકારીનું પરિણામ બનાવે છે.

જોકે ડ્રાઈવર આ કેસમાં અકસ્માત માટે સંપૂર્ણપણે જવાબદાર ન હોઈ શકે, જેમ કે દલીલ કરવામાં આવી છે, માત્ર એ હકીકત પરથી કે ભોગ બનનારે ટ્રાફિક નિયમનું ઉલ્લંઘન કરીને વર્તન કર્યું હતું, ડ્રાઈવર અથવા અપીલકર્તા કોર્પોરેશનને અકસ્માત માટેની જવાબદારીમાંથી સંપૂર્ણ મુક્તિ આપી શકાય નહીં જેથી ઈજાગ્રસ્ત અથવા ભોગ બનનારના આશ્રિતોને વળતર આપવાની જવાબદારીનો સંપૂર્ણ અસ્વીકાર કરી શકાય. માત્ર એટલા માટે કે કોઈ ટ્રાફિક નિયમનનો ભંગ થયો હોઈ શકે છે, આ કેસના તથ્યો અને સંજોગોમાં સ્પષ્ટપણે ગેરહાજર હોય તેવા, માત્ર આવા ઈજાગ્રસ્ત/ભોગ બનનાર પર જ અકસ્માતની એકમાત્ર જવાબદારી નક્કી કરવા માટેના નક્કર, નિર્ણાયક, હકારાત્મક અને કાનૂની રીતે સ્વીકાર્ય પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, અપીલકર્તા-કોર્પોરેશનની જવાબદારી ચાલુ રહે છે, જોકે તે કઈ હદ સુધી છે તે આગળ વિચારવાનું રહે છે. કોર્પોરેશનના વલણ મુજબ પણ, ભોગ બનનારને ડ્રાઈવરે આશરે ૩૦ ફૂટના અંતરેથી જોયો હતો અને વાહન ખૂબ જ ધીમી ઝડપે ચાલી રહ્યું હતું. જો એમ હોય તો, ડ્રાઈવર માટે અકસ્માત ટાળવાનું સંપૂર્ણપણે અશક્ય કેવી રીતે બન્યું તે યોગ્ય પુરાવા દ્વારા સાબિત કરવામાં આવ્યું નથી. વાસ્તવમાં હાઈકોર્ટે નોંધ્યું છે કે સાયકલ અને બસ વચ્ચેની ટક્કર ટાળવા માટે પૂરતો અવકાશ હતો. રેકૉર્ડ પરના

પુરાવા એ પણ સ્થાપિત કરે છે કે સાયકલ ૪-૫ ફૂટના અંતરે ફેંકાઈ ગઈ હતી. વળાંક લેતા પહેલા, ડ્રાઈવર દ્વારા હોર્ન વગાડવામાં આવ્યો ન હોવાનું જણાયું હતું. બ્રેક લગાવવી અને સાયકલ તથા બસ વચ્ચેની ટક્કરની ઘટના લગભગ એકસાથે બની હોય તેમ લાગે છે. કોર્પોરેશનનું એવું વલણ કે બસ ટક્કરની ઘટનાના ઘણો સમય પહેલા જ ઉભી રહી ગઈ હતી તે સ્વીકાર્ય નથી અને જોકે ટ્રિબ્યુનલ અને હાઈકોર્ટ દ્વારા તેને યોગ્ય રીતે નકારી કાઢવામાં આવ્યું છે, તેમના આદેશોમાં ત્રુટિ એ પણ હતી કે તેઓએ યોગદાનકર્તા બેદરકારીની દલીલને સંપૂર્ણપણે નકારી કાઢી હતી. ટ્રિબ્યુનલ તેમજ હાઈકોર્ટ રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલા પુરાવાઓને ધ્યાનમાં રાખીને અને પક્ષકારોના અધિકારોનું યોગ્ય સંતુલન જાળવીને બેદરકારીની યોગ્ય વહેંચણી કરવી જોઈતી હતી.

જ્યાં સુધી વળતરની રકમનો સંબંધ છે, આપણે જોઈએ છીએ કે અકસ્માત સમયે, દાવા અરજીમાંથી બહાર આવ્યા મુજબ, દાવેદારો અનુક્રમે ૪૭ વર્ષ અને ૪૩ વર્ષના હતા. માતા-પિતા અથવા અન્ય આશ્રિતો દાવેદાર હોય તેવા કિસ્સામાં માત્ર મૃતકની ઉંમર જ નહીં પરંતુ દાવેદારોની ઉંમર પણ પ્રસ્તુત પરિબળો હોવા જોઈએ.

લતા વાઘવા અને અન્ય વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્ય, એઆઈઆર (૨૦૦૧) એસસી ૩૨૧૮ અને એમ.એસ. ગ્રેવાલ અને અન્ય વિરુદ્ધ દીપ ચંદ

સૂદ અને અન્ય, એઆઈઆર (૨૦૦૧) એસસી ૩૬૬૦ માં વળતરના મૂલ્યાંકનના સિદ્ધાંતો પરના કાયદાને વિગતવાર સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યો હતો. લતા વાઘવાના કેસમાં (ઉપર મુજબ) આ અદાલતે બાળકોના મૃત્યુના સંબંધમાં ચૂકવવાપાત્ર વળતરના મુદ્દા સાથે કામ કરતી વખતે, ટેફ વેલ રેલ્વે કંપની વિરુદ્ધ જેનકિન્સ, (૧૯૧૩ એસી ૧) ના કેસમાં લોર્ડ એટકિન્સનના નિર્ણય પર આધાર રાખીને ઠરાવ્યું છે કે "શિશુના મૃત્યુના કિસ્સામાં, બાળકના જીવનકાળ દરમિયાન તેના માતા-પિતા દ્વારા કોઈ વાસ્તવિક નાણાકીય લાભ મેળવવામાં આવ્યો ન હોઈ શકે. પરંતુ આ અનિવાર્યપણે માતા-પિતાના દાવાને અવરોધશે નહીં અને ભવિષ્યનું નુકસાન એક માન્ય દાવો બનશે بشرط કે માતા-પિતા સ્થાપિત કરે કે જો બાળક જીવતું હોત તો તેમને નાણાકીય લાભની વાજબી અપેક્ષા હતી."

આ અદાલતે એમ.એસ. ગ્રેવાલના કેસમાં (ઉપર મુજબ) સ્પષ્ટપણે અવલોકન કર્યું છે કે લતા વાઘવાના કેસમાં (ઉપર મુજબ) આપેલ નિર્ણય વળતર મંજૂર કરવાની બાબતમાં ચોક્કસપણે એક માર્ગદર્શક પરિબલ છે જેમાં બાળકો એક કમનસીબ અકસ્માતમાં મૃત્યુ પામે છે. ઉક્ત અવલોકન ચૂકવવાપાત્ર વળતર અને બાળકના મૃત્યુના સંબંધમાં લાગુ કરવાના ગુણાંક અંગે લતા વાઘવા (ઉપર મુજબ) માં મળેલા તારણોને ધ્યાનમાં લીધા પછી કરવામાં આવ્યું હતું. આ અદાલતે જનરલ મેનેજર, કેરળ સ્ટેટ રોડ ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન વિરુદ્ધ સુસમ્મા

થોમસ અને અન્ય, એઆઈઆર (૧૯ visited) એસસી ૧૬૩૧ માં ઠરાવ્યું હતું કે વળતરની યોગ્ય પદ્ધતિ ગુણાકારની પદ્ધતિ છે, અને તે જ અભિપ્રાય એમ.એસ. ગ્રેવાલના કેસમાં (ઉપર મુજબ) પુનરાવર્તિત કરવામાં આવ્યો હતો અને અવલોકન કર્યું હતું કે "એ કહેવાની જરૂર નથી કે ગુણાકારની પદ્ધતિ આ અદાલત દ્વારા ઉક્ત નિર્ણયમાં સ્વીકારવામાં આવી છે".

આ અદાલત દ્વારા વિવિધ કેસોમાં કરવામાં આવેલા અવલોકનોને ધ્યાનમાં રાખતા, અન્ય કેટલાક પરિબલોને ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર છે. મૃતક અપરિણીત હતો. નોકરીમાં હોવા અને શિક્ષિત હોવાના કારણે પોતાની અલગ આવક ધરાવતા માતા-પિતા પ્રત્યેના યોગદાનની પ્રસ્તુતતા છે. કોઈ વ્યક્તિના લગ્ન થઈ ગયા પછી યોગદાનમાં ઘટાડો થવાની સંભાવના એક વાસ્તવિકતા છે. વળતર એ યોગદાનના ભુક્ષાન અથવા નાણાકીય લાભો સાથે સંબંધિત છે. ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલ અને હાઈકોર્ટ દ્વારા પુષ્ટિ કરવામાં આવેલ ગુણાંક ચોક્કસપણે વધુ પડતો છે. દાવેદારોની ઉંમરને ધ્યાનમાં લેતા તે સૌથી ઉંદાર ધોરણો દ્વારા પણ ક્યારેય ૧૦ થી વધુ હોઈ શકે નહીં. તે આધારે ગણતરી કરતા ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નક્કી કરાયેલ અને હાઈકોર્ટ દ્વારા પુષ્ટિ કરાયેલ માસિક અપેક્ષિત આવક પર રકમ રૂપિયા ૩.૬ લાખ થાય છે. મૃતકની યોગદાનકર્તા બેદરકારીના સ્વરૂપને જોતા, યોગ્ય કપાત કર્યા પછી જે વાજબી રીતે ૨૫% નક્કી કરી શકાય છે, કોર્પોરેશન દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર વળતરની રકમ જીવનની અપેક્ષાના

નુકસાન માટે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા મંજૂર કરાયેલ અને હાઈકોર્ટ દ્વારા પુષ્ટિ કરાયેલ રકમ સહિત રૂપિયા ૩ લાખ નક્કી કરી શકાય છે. હાઈકોર્ટ દ્વારા મંજૂર કરાયેલા દર મુજબનું વ્યાજ વળતર માટેની અરજીની તારીખથી કાયમ રાખવામાં આવે છે.

અપીલ ઉપર દર્શાવેલ હદ સુધી આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ રહેશે નહીં.

વી.એસ.એસ.

અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.